

TÜRK CEZA HUKUKU VE TÜRK MEDENİ HUKUKUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ İŞIĞINDA ÇOCUK DÜŞÜRME SUÇUNUN MAĞDURU SORUNSALI(*)

The Issue of the Victim of Abortion Crime in the Light of the Historical Development of Turkish Criminal Law and Turkish Civil Law

  Samet SARIKAYA (**)

ÖZET

Çalışmamızda mağdurluk sıfatı, çocuk düşürme suçunda mağdurluk sıfatı, yaşanan çatışmalar ve bu çatışmanın tarihsel arka planı incelenmiştir. Ceza kanunları incelendiğinde mağduru olmayan bir suçun bulunmadığı gözlemlenecektir. Birçok ülkenin ceza kanununda ise çocuk düşürme suçuna yer verildiği gözlemlenmektedir. Çocuk düşürme suçunda mağdurluk sıfatı ise tartışmalı bir konudur. Doğmamış çocuğun kişi olarak kabul edilmeyeceği tartışmanın odak noktasıdır. Ulusal hukuk sistemimize göre burada ceza hukuku ve kişiler hukuku çelişmektedir. Türk Ceza Kanunu bu suça kişilere karşı suçlar arasında yer verirken; Türk Medeni Kanunu ise doğmamış çocuğu kişi olarak kabul etmemektedir. Burada yer alan çatışmanın sebebi ise iktibas edilen kanunlardaki bu düzenlemelerin aslında farklı hukuk sistemlerine ait olmasıdır. Türk Ceza Kanunu'ndaki düzenleme Kanon hukuku kökenliken Türk Medeni Hukuku'ndaki düzenleme Roma hukuku temellidir. Roma hukukunda kişilik günümüzde olduğu gibi tam ve sağ doğumla başlamaktadır. Çocuk düşürme de bu hukuk sisteminde uzunca bir süre cezalandırılmamıştır. Kanon hukukunda ise kişilik ana rahmine düşülmeye başlamaktadır. Çocuk düşürme eylemleri ise sert bir şekilde cezalandırılmıştır. Avrupa ceza kanunları ve medeni kanunları da bu anlayışlarla gelişmiştir. İktibas edilen kanunlar ve dolayısıyla Türk kanunlarında da bu anlayışlar mevcuttur. Bu durum ise günümüz hukukunda kanunlar arasında bir çatışmaya yol açmaktadır.

* Araştırma Makalesi.

Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 11.12.2023, Kabul Tarihi: 24.02.2024.

**Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi; Avukat, Eskişehir Barosu.

Anahtar Kelimeler: Çocuk düşürme suçu, Mağdur, Ceza hukuku, Hukuk tarihi, Kişiler hukuku.

ABSTRACT

In our study, the conception of victimization, the conception of victimization in the crime of abortion, the conflicts and the historical background of this conflict were examined. When the penal codes are examined, it will be observed that there is no crime without a victim. It is observed that the crime of abortion is included in the penal codes of many countries. The title of victimization in the crime of abortion is a controversial issue. Whether the unborn child should be considered a person is the focus of discussion. According to our national legal system, criminal law and personal law conflict here. While the Turkish Penal Code includes this crime among the crimes against persons; The Turkish Civil Code, on the other hand, does not accept the unborn child as a person. The reason for the conflict here is that these regulations in the cited laws actually belong to different legal systems. While the regulation in the Turkish Penal Code is based on Canon law, the regulation in the Turkish Civil Code is based on Roman law. In Roman law, personality begins with full and right birth, as it does today. Abortion was also not punished for a long time in this legal system. In Canon law, personality begins with conception. Abortion acts were severely punished. European penal and civil codes have also developed with these percepts. These percepts are also present in the quoted codes and therefore Turkish codes. This situation leads to conflict between codes in today's law.

Keywords: Crime of miscarriage, Victim, Criminal law, Legal history, Law of persons.

GİRİŞ

Çocuk düşürmenin tarihi çok eski çağlara dayanmaktadır. İlerleyen bölümlerde belirtileceği üzere; bazı medeniyetler bu eylemi bir suç olarak kabul ederken bazıları ise annenin, bedeni üzerinde özgürce tasarrufta bulunma hakkını dayanak göstererek bu fiili cezalandırmamıştır. Günümüzde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) bu suç tipi, 100. maddede düzenlenmektedir. Çocuk düşürme suçuna ilişkin hukuk sistemimizdeki en büyük soru işareti mağdurluk sıfatında yer almaktadır.

Mağdur, tüm ceza hukuku sistemlerinde mevcut olan bir kavramdır. Suç genel teorisine göre mağdur kavramı, suçun unsurlarından birisini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra cezalandırılabilir fiilin koşullarından olan, suçun tipik maddi unsurları arasında yer almaktadır. Ayrıca TCK'nin İkinci Kitabı incelendiğinde İnsanlığa Karşı Suçlar, Kişilere Karşı Suçlar, Toplumla Karşı Suçlar, Millete ve Devlete Karşı Suçlar olmak üzere bazı kısım ve bölümler mağdura göre tasnif edilmiştir. Kriminolojinin bir alt dalı olan Viktimoloji ise mağdur bilimidir. Bu bilim dalı çerçevesinde mağdurların psikolojik, sosyal ve hukuksal açıdan incelenmesi ve mağduriyetlerin nasıl giderilebileceğine ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

Çalışmamız bakımından mağdurun; kavramsal olarak ne olduğu, kimlerin mağdur sıfatına sahip olabileceği ve mağdurluk sıfatının ne zaman sona ereceği büyük önem teşkil etmektedir. Birazdan ele alınacak olan bölümde, mağdurun ne olduğu, kimlerin bu sığata sahip olabileceği ve bu sıfatın ne zaman başlayıp biteceği tartışılacaktır. Bunun ardından çocuk düşürme suçu açıklanacak ve bu suç tipindeki mağdurun kim olduğuna ilişkin öğretilerdeki çeşitli görüşlere yer verilecektir. Son olarak, çocuk düşürme suçunun mevzuatımız bakımından köklerine inilecek ve günümüz kanunlarındaki çatışmanın nedenleri açıklanmaya çalışılacaktır.

I. TÜRK HUKUKUNDA MAĞDUR SIFATI

Mağdur kavramının ne olduğu ve tam anlamıyla neyi ifade ettiği tartışmalıdır. Türk Dil Kurumu (TDK) mağduru “haksızlığa uğramış kimse”¹ olarak tanımlamaktadır. Haksızlık ise “hak ve adalete aykırılık”² olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra mevzuatta, yargı kararlarında ve öğretilerde mağdur kavramının tanımlarına rastlamak mümkündür. Bu bölümde mağdur için yapılmış olan bu tanımlar incelenmiştir.

A. Mevzuatta ve Yargı Kararlarında Mağdur Kavramı

TCK’de 67 defa, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda ise 85 defa “mağdur” ibaresi yer almasına rağmen, her iki kanunda da mağdurun tanımına yer verilmemiştir³. Buna karşın, Türk mevzuatında mağdur tanımlamalarına çeşitli kanun, kararname ve yönetmeliklerde rastlamak mümkündür.

Mağdur tanımı, 01.06.2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimlięin Tespiti Hakkında Yönetmelik’te yer alan 3. maddede yapılmıştır. Buna göre mağdur; “Suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişiyi”⁴ ifade etmektedir.

Ayrıca 10.06.2020 tarihli, 63 sayılı, Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde de mağdur tanımına yer verilmiştir. Kararnamenin 2. maddesinin (d) bendine göre mağdur “Suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi”⁵ ifade eder⁶.

¹ TDK, ‘Güncel Türkçe Sözlük’ < <https://sozluk.gov.tr/> > 10.12.2023 tarihinde erişildi.

² TDK, ‘Güncel Türkçe Sözlük’ < <https://sozluk.gov.tr/> > 10.12.2023 tarihinde erişildi.

³ Gökçe Bahar Öztürk, ‘Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Mağdur Hakları’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı 2021) 7.

⁴ Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimlięin Tespiti Hakkında Yönetmelik, RG 01.06.2005/25832.

⁵ Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, RG 10.06.2020/31151.

⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun Mağdur Hakları İnceleme Raporu’nda mağdur tanımının ilk defa Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmelięinde yapıldığı belirtilse de bu nitelendirme yanlış olup ifade edildiği üzere daha eski tarihli mevzuatta mağdur tanımı yapılmıştır. Rapor ilgili kısım için bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ‘Mağdur Hakları İnceleme Raporu’, (24. Dönem

4. Yasama Yılı, 2014) 3

Resmi Gazetede 10.11.2021 tarihinde yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde de mağdur tanımı yapılmıştır. 4. maddenin (p) bendine göre mağdur "kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi"⁷ olarak tanımlanmıştır. Bu tanım, soyut bir tanım olduğu için ve suçtan zarar görenle mağduru aynı anda kapsadığı için eleştirilmektedir⁸.

6284 sayılı, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da ise şiddet mağdurunun tanımı yapılmıştır. 2. maddenin (e) bendine göre şiddet mağduru "Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri"⁹ ifade eder. Görüleceği üzere mevzuatta tek bir mağdur tanımı bulunmamaktadır. Ancak mağduru tanımlayan ifadeler tam olarak olmasa da genel anlamda birbirleriyle örtüşmektedirler.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında mağdur kavramını, suçun konusunun ait olduğu kişi veya kişiler olarak tanımlamıştır¹⁰. Ayrıca kararın devamında suçtan zarar gören ile mağdurun ayrı kavramlar olduğu ifade edilerek suçtan zarar görenin her zaman mağdur olmadığı belirtilmiştir. Daha eski bir kararda ise benzer bir biçimde mağdur ve suçtan zarar görenin ayrı kavramlar olduğu ifade edilmiştir¹¹.

B. Öğretide Mağdur Kavramı

Öğretide mağdur kavramı birçok farklı şekilde tanımlanmaktadır. Hafizoğulları ve Özen'e göre mağdur, ceza normunun koruduğu değere hamil olan kimsedir¹². Özbek, Doğan ve Bacaksız'a göre, düzenlemeyle korunmak istenen hukuki yararın sahibi olan gerçek kişiler mağdurdur¹³. Özgenç'e göre mağdur, suçun konusunun ait olduğu ve suçun işlenmesinden zarar gören kişidir¹⁴. Koca ve Üzülmöz'e göre ise bir ceza hukuku kavramı olarak mağdur, suçun konusunun ait olduğu kişiyi veya kişileri ifade eder¹⁵. Benzer şekilde Akbulut'a göre de mağdur, suçun konusunun ait olduğu kişi veya kişilerdir¹⁶. Dülger'e göre, suçun konusunun ait olduğu kişidir¹⁷. Turanlı'ya göre suçun maddi konusuna sahip olan ve hukuka

<https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf>
20.12.2023 tarihinde erişildi.

⁷ Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, RG 10.11.2021/31655.

⁸ Öztürk (n 3) 7.

⁹ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, Kanun Numarası 6284, Kabul Tarihi 08.03.2012, RG 20.03.2012/28239.

¹⁰ Yargıtay CGK 306/62, 16.02.2016.

¹¹ Yargıtay CGK 6-1490/59, 19.02.2013.

¹² Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Bası, US-A Yayıncılık 2016) 208.

¹³ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Bası, Seçkin Hukuk 2021) 213.

¹⁴ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (18. Bası, Seçkin Yayıncılık 2022) 223.

¹⁵ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Bası, Seçkin Hukuk 2022) 116.

¹⁶ Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8. Bası, Adalet Yayınevi 2021) 430.

¹⁷ Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Bası, Hukuk Akademisi Eğitim ve Yayıncılık 2021) 378.

aykırı fiilden ötürü zarar gören kişi mağdurdur¹⁸. Baş'a göre ise maddi konunun değil suçun hukuki konusunun sahibi ya da taşıyıcısı mağdur olarak tanımlanmalıdır¹⁹. Hakeri'ye göre suçun zarar verdiği değerin sahibini yani suçun maddi konusunun ait olduğu kişiyi ifade eder²⁰. Benzer bir biçimde Artuk ve diğerleri de Hakeri gibi zarar kavramını kullanmakta ve mağduru, tecavüzün zarar verdiği değerin veya değerlerin sahibi olarak tanımlamaktadırlar²¹. Ayrıca suçun konusunun ait olduğu kişi veya kişilerin mağdur olduğunu ifade etmektedirler²². Bize göre ise mağdur tanımı "hukuka aykırı fiilden zarar görmek kaydıyla, suçun hukuki veya maddi konusuna sahip olan gerçek kişi veya kişiler" olarak yapılabilir. Bunu bir örnekle detaylandırmak gerekirse; yağma suçunun işlenmesi esnasında üçüncü kişiye karşı cebir veya tehdit uygulanması durumunda üçüncü kişi de suçun mağduru kabul edilmektedir²³. Burada malın sahibi olan kişi suçun maddi konusuna hamil olduğu için mağdur sıfatını bulunduracaktır. Malın alınmasına karşı çıkan üçüncü kişi, burada malın sahibi değildir. Dolayısıyla suçun maddi konusuna sahip değildir. Sözelimi malın alınmasına direnen üçüncü kişiye atılan bir yumrukla suçun hukuki konularından birisi olan vücut dokunulmazlığı hakkı zarar görecektir. Bundan dolayı üçüncü kişi, mağdur sıfatına sahip olacaktır. Bu doğrultuda mağdur kavramını, daha geniş bir biçimde hukuka aykırı fiilden zarar görmek kaydıyla, suçun hukuki konu veya maddi konusuna sahip olan gerçek kişi veya kişiler olarak tanımlamanın yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

1. Mağdurluk ve faillik sıfatı aynı kişide birleşmez ilkesi

Konumuz açısından öğretilerde belirtilen, mağdurlukla faillik sıfatının aynı kişide birleşmeyeceği ilkesi ve mağduru olmayan suçun olamayacağı ilkesi büyük önem taşımaktadır. Mağdurluk sıfatı ile faillik sıfatı aynı kişide birleşmeyecektir²⁴. Yani bir kişi, işlediği bir suçun aynı anda mağduru ve faili olamayacaktır²⁵. Örneğin bir kişi kendine karşı kasten yaralama suçunu işleyemeyecektir. Buna rağmen kişi, cebir veya tehdit sonucu kendine karşı suç işleyebilir. Burada ise TCK m. 37/2'de yer alan dolaylı faillik kurumu ortaya

¹⁸ Asiye Merve Turanlı, 'Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı 2012) 4-10.

¹⁹ Eylem Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur* (1. Bası, Seçkin Hukuk 2021) 670.

²⁰ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku* (22. Bası, Adalet Yayınevi 2019) 138.

²¹ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Bası, Adalet Yayınevi 2018) 312.

²² Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 312.

²³ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Bası, Yetkin Yayınları 2016) 408; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (7. Bası, Adalet Yayınevi 2020) 674; Hasan Tahsin Gökçen ve Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Cilt 3 (1. Bası, Adalet Yayınevi 2021) 5344.

²⁴ Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler* (n 15) 118; Hakeri (n 20) 139; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 315; Akbulut (n 16) 432; Turanlı (n 18) 17.

²⁵ Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (8. Bası, Savaş Yayınları 2005) 95; Doğan Soyaslan, *Genel Hükümler* (3. Bası, Yetkin Yayınları 2005) 223; Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler* (n 15) 116.; Dülger (n 16) 378; Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 20) 312; Akbulut (n 16) 431.

çıkacaktır. Suçu cebir veya tehdit sonucunda işleyen değil, suçu işleyen kişi fail olarak cezalandırılacaktır²⁶.

2. Mağdursuz suç olmaz ilkesi

Bir suçun mutlaka bir mağduru bulunmalıdır²⁷. Suçun mağduru bazen belirli (muayyen) bazen de belirsizdir. Mağduru belirsiz suçlarda ise mağdurun kim olacağı ve bu suçların mağdursuz suç (*victimless crime*) olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışmalıdır. Artuk ve diğerlerine göre mağduru belirsiz suçlarda, toplumu oluşturan tüm bireyler mağdur edilmektedir²⁸. Akbulut da benzer bir şekilde suçun konusunun belirli kişi veya kişilere ait olmaması durumunda tüm toplumun mağdur olacağını ifade etmektedir²⁹.

Buna karşın Türk mevzuatında mağduru olmayan suçların bulunduğunu iddia eden görüşler de mevcuttur. Buna göre suçun, belirli olmayan geniş yığınlara karşı işlenmesi durumunda mağduru olmayan suç kavramı ortaya çıkacaktır³⁰. Ayrıca bu görüşe göre modern suç teorisine birlikte "*mağduru olmayan suç yoktur*" görüşü de geçerliliğini yitirmiştir³¹. Görüşe göre örneğin uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma suçu, mağduru olmayan bir suçtur³². Biz ise bu görüşe katılmamaktayız ve uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma gibi suçlarda da tüm toplumun dolaylı yoldan da olsa mağdur edildiğini düşünmekteyiz.

D. Devlet, Tüzel Kişiler ve Kabahatler Hukuku Kapsamında Mağdurluk Sıfatı

Devletin mağdurluk sıfatına sahip olup olamayacağı ise öğretide tartışmalar mevcuttur. Hafizoğulları ve Özen'e göre tüm suçların mağduru devlettir³³. Buna karşın Hakeri'ye göre devlet, suçun mağduru olamayacaktır³⁴. Özgenç ve Turanlı da benzer bir biçimde, devletin suçun mağduru olabileceği görüşünü, "devleti bir hak süjesi olarak kabul eden eski bir

²⁶ Kişinin kendine karşı suç işlemesiyle ilgi ayrıntılı bilgi için bkz. Zahit Yılmaz, 'Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik' (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı 2018) 150-156.

²⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 312; Akbulut (n 16) 431; Dülger (n 17) 378; Turanlı (n 18) 8.

²⁸ Yazarlar, çevreye karşı suçları, kamu güvenliğine karşı suçları, devlet güvenliğine karşı suçları ve genel tehlike yaratan suçları, bu tarz suçlara örnek olarak göstermektedirler. Bkz. Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 314.

²⁹ Akbulut (n 16) 430.

³⁰ Çetin Özek, 'Suç Mağdurunun Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar' (1984) 50 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 13, 27.

³¹ Hasan Hüseyin Çallı, 'Türkiye'de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak "Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma"' (2012) 16 (1) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 37, 52.

³² Çallı (n 31) 43-44. Karşı görüş için bkz. Özek (n 29) 27-28. Burada hemen belirtmek gerekir ki Çallı, eserinin 43. sayfasında Artuk, Gökçen ve Yenidünya'ya atıf yaparak; genel tehlike yaratan suçlar, çevreye karşı suçlar, kamunun sağlığına karşı suçlar, kamu güvenine karşı suçlar, devletin güvenliğine karşı suçların mağdursuz suç olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir. Buna karşın ilgili kaynakta böyle bir ifade mevcut değildir. Aksine bu suçlarda mağdurun toplumu oluşturan herkes olduğunu belirtmiştir. Bkz. Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Ahmet Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Özel Hükümler (10. Bası, Turhan Kitapevi Yayınları 2010) 21.

³³ Hafizoğulları (n 12) 208.

³⁴ Hakeri (n 20) 139.

anlayışın ürünü” olarak nitelendirmektedirler³⁵. Biz de devletin ve tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağı görüşüne katılmaktayız. Devlete ve millete karşı işlenen suçlarda dahi mağdurun devlet olmadığını, bu suçların mağdurunun toplum olduğu kanaatindeyiz³⁶.

Öğretide³⁷ ve Yargı³⁸ kararlarında tüzel kişilerin mağdurluk sıfatına sahip olamayacağı, yalnızca suçtan zarar gören sıfatına sahip olunabileceği belirtilmiştir.

Kabahatler hukuku özelinde ise mağdur, tüm toplumdur³⁹. Kabahatlerde korunmak istenen kişilerin sahip oldukları hukuki değerden çok toplumun ortak değerleridir⁴⁰. Özel kanunlarda düzenlenen sınırlı sayıda kabahat hariç toplumda yaşayan ve düzenin bozulmasından etkilenen herkes mağdur sıfatına sahip olacaktır⁴¹.

E. Mağdurluk Sifatının Başladığı ve Bittiği An

Çalışmamız açısından kimlerin mağdurluk sıfatına sahip olacağı ve bu sığata sahip olabilme hakkının ne zaman başlayıp biteceğı önem teşkil etmektedir. Yukarıda da değinildiğı üzere, bir kişinin mağdur olabilmesi için gerçek kişi olması gerekmektedir. Gerçek kişilerin ise bu sığata sahip olabilmeleri için hayatta olması, yaşıyor olması gerekmektedir⁴². Hayatta olması içinse tam ve sağ doğumla kişilik kazanmış olmalıdır⁴³.

Vefat etmiş bir kişiye karşı, ölümden sonra işlenen suçlarda ise kişilik ölümle sona erdiği için vefat eden kişi mağdur sıfatına sahip olamayacaktır⁴⁴. Örneğın ölen bir kimsenin üzerindeki eşyasının alınması halinde ölen kimse değil, mirasçıları mağdur sıfatına sahip olacaklardır⁴⁵.

Bu açıklamalar çerçevesinde kişiliğın tam olarak ne zaman başladığı büyük önem arz etmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) madde 28'e göre kişilik, çocuğın tam ve

³⁵ Özgenç (n 14) 225; Turanlı (n 18) 13. Karşıt görüş için bkz. Tuğrul Katoğlu, 'Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları' (2012) 61 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 657, 674.

³⁶ Karşı görüş olarak belirtilebilecek olan, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunda mağdurun devlet olduğuna ilişkin bkz: Zeki Hafızoğulları, 'Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu', Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan Cilt I (Ankara Üniversitesi Yayınları 2015) 557, 560; Vesile Sonay Evik, 'Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu, (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1725, 1731.

³⁷ Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 313; Koca ve Üzülmöz, *Genel Hükümler* (n 15) 117; Hakeri (n 20) 139; Özgenç (n 14) 224; Akbulut (n 16) 431; Baş (n 19) 729. Karşı görüş için bkz. Katoğlu (n 35) 672.

³⁸ Yargıtay CGK 9-1190/274, 12.06.2018. Aksi yönde bkz. Yargıtay CGK 109/48, 09.03.2010 tarihli kararında şirketleri mağdur olarak kabul edip mağdur şirket sayısını artırım yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

³⁹ Mustafa Özen, *İdari Ceza Hukuku* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2013) 84; Fatih Selami Mahmutoğlu, 'Suç Kabahat Ayırımı- İdari Ceza Hukuku'nun Temelleri', İdari Ceza Hukuku Sempozyumu (1. Bası, Seçkin Yayıncılık 2009) 41.

⁴⁰ Berrin Akbulut, *Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2010) 294.

⁴¹ Zeynel Temel Kangal, *Kabahatler Hukuku* (3. Bası, Adalet Yayınevi 2022) 170-171.

⁴² Artuk, Gökçen, Alşahin ve Çakır (n 21) 312; Akbulut (n 16) 431-432.

⁴³ Turanlı (n 18) 16.

⁴⁴ Akbulut (n 16) 431-432

⁴⁵ ibid 431-432.

sağ doğmasıyla başlayacaktır⁴⁶. Tam doğum için çocuğun ana rahminden bağımsız bir varlık kazanması gerekmektedir⁴⁷. Göbek kordonunun kesilip kesilmemesinin⁴⁸ plasentanın anne vücudunda kalıp kalmamasının⁴⁹ tam doğuma bir etkisi bulunmamaktadır. Sağ doğumdan anlaşılması gereken ise öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre sağ doğum için çocuğun nefes alması ve kalbinin çarpması gerekmektedir⁵⁰. Diğer görüşe göre çocuğun nefes alması ve kalbinin çarpması aynı anda aranmaz, ikisinden birinin varlığı yeterlidir⁵¹. Bir diğer görüş ise çocuğun sadece nefes alması yeterlidir⁵². Son bir görüşe göre de doğmuş sayılabilmek için yaşadığını gösteren herhangi bir işaret, örneğin kalp atışı, çocuğu ağlaması veya nefes alma, yeterlidir⁵³. Ölü doğmuş bir çocuğun sonradan hayata döndürülmesinde de sağ doğum gerçekleşmiş olarak kabul edilir⁵⁴. Ayrıca çocuk doğduktan çok kısa bir süre dahi hayatta kalmış olsa ve vefat etse, kişilik kazanılmış ve ölümlü sona ermiş olur⁵⁵.

Kişilerin haklara sahip olabileceğini ifade eden hak ehliyeti ise TMK m. 8'de düzenlenmiştir⁵⁶. Buna göre her insanın hak ehliyeti vardır. Hak ehliyetinin kazanımı ise geciktirici şarta bağlıdır⁵⁷. Bu geciktirici şart, kişiliğin başlangıcı olan tam ve sağ doğumdur. Çocuk tam ve sağ doğmadığı sürece hak ehliyetine sahip olamayacaktır⁵⁸. Çocuk, hak ehliyetini sağ ve tam doğmak koşuluyla ana rahmine düştüğü andan itibaren kazanır. Hak ehliyeti geriye etkili olarak hüküm ifade eder⁵⁹. Miras hukuku bakımından bu durum büyük önem teşkil etmektedir. Karşı görüşe göre ise burada bir geciktirici şart değil, bozucu bir şart

⁴⁶ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası 4721, Kabul Tarihi 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607. Bu madde Eski Türk Medeni Kanunu madde 27'den doğrudan alınmıştır. Bkz. Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası 745, Kabul Tarihi 17.02.1926, RG 04.04.1926/339.

⁴⁷ Mustafa Dural ve Tufan Öğüz, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (18. Bası, Filiz Kitapevi 2017) 17; Tan Tahsin Zapata, *Medeni Hukuk* (26. Bası, Savaş Yayınevi 2020) 71; Aydın Zevkliler, Ayşe Havutçu ve Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)* (6. Bası, Turhan Kitapevi 2008) 83.

⁴⁸ Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler* (7. Bası, Legal Yayıncılık 2016) 27; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (19. Bası, Filiz Kitapevi 2020) 7; Zapata (n 46) 72. Karşı görüş, göbek bağına kesilip anneden bağımsızlaşmayı arar. Bkz. Rona Serozan, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (6. Bası, Vedat Kitapçılık 2015) 422.

⁴⁹ İhsan Erdoğan ve Ayşe Dilşad Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (2. Bası, Gazi Kitapevi 2019) 216.

⁵⁰ Hüseyin Hatemi, *Kişiler Hukuku* (7. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2018) 14; Selahattin Sulhi Tekinay, *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku* (6. Bası, Filiz Kitapevi 1992) 207; Bülent Köprülü, *Medeni Hukuk Genel Prensipler Kişinin Hukuku* (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler) (2. Bası, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları 1984) 230.

⁵¹ Dural ve Öğüz (n 47) 17-18.

⁵² Ferit Hakkı Saymen, *Türk Medeni Hukuku II. Cilt Şahsın Hukuku* (2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1948) 26.

⁵³ Dural ve Öğüz (n 47) 18; Helvacı (n 48) 28; Zapata (n 47) 72.

⁵⁴ Erdoğan ve Keskin (n 49) 216.

⁵⁵ Oğuzman, Seliçi, Özdemir (n 48) 9; Dural ve Öğüz (n 47) 19.

⁵⁶ Yeni Türk Medeni Kanunu hazırlanırken yasa koyucu hak ehliyetine sahip olabilecek gerçek kişileri düzenlerken "her şahsın" ifadesi yerine "her insanın" sözcüklerini kullanmıştır. Madde gerekçesine göre bu ehliyet insanlarla ilgili olduğundan dolayı ve bu ehliyetin temel bir insan hakkını vurgulamasından dolayı yer verilen ifade amacına uygundur: Osman Gökhan Antalya, *Gereğçeli ve Açıklamalı 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu* (3. Bası, Legal Yayıncılık 2015) 68.

⁵⁷ Helvacı (n 48) 29.

⁵⁸ Zevkliler, Havutçu ve Gürpınar (n 47) 84.

⁵⁹ Zapata (n 47) 73.

mevcuttur⁶⁰. Buna göre çocuk, ana rahmine düştüğü anda kişiliği kazanır; fakat kişilik tam ve sağ doğum gerçekleşmezse ölümle sona ermiş olur⁶¹. Bu bakış açısını eleştiren görüşe göre ise yaşam hakkı kavramının hak ehliyeti olmayan cenine tanınmasına mevzuat izin vermeyecektir⁶². Kanaatimize göre de hak ehliyeti geciktirici şarta bağlıdır ve çocuğun doğmamış olması durumunda, hak ehliyetine sahip olmamış olacaktır.

Medeni hukuk çerçevesinde mağdur sıfatı incelendiğinde ise bir gerçek kişi olan mağdurun tam ve sağ doğumla dünyaya gelmiş olması, hak ehliyetini kazanmış olması ve bu hak ehliyetiyle suçun hukuki konusunu oluşturan yaşam hakkı, mülkiyet hakkı gibi hakları elinde bulundurması gerekmektedir.

II. ÇOCUK DÜŞÜRME SUÇUNUN MAĞDURU

A. Genel Olarak Çocuk Düşürme Suçu

Yazılı tarih bakımından çocuk düşürme eylemlerini çok eski tarihlerde gözlemlemek mümkündür. Çocuk düşürmeye ilişkin ilk bilgilere günümüzden 4700 ile 3500 yıl öncesinin Antik Çin ve Mısır medeniyetlerinde rastlanmaktadır⁶³. Çocuk düşürme suçu ise, tarihte birçok medeniyetin ceza hukuku sistemi içerisinde yer almış, çok eski çağlara dayanan bir suçtur. Buna karşın bu suçun, zamanla özgürlükçü bir bakış açısıyla, daha az cezalandırıldığı veya suç olarak kabul edilmediği söylenemeyecektir⁶⁴. Örneğin Eski Yunan ve Roma hukukları⁶⁵ incelendiğinde çocuk düşürmenin bir suç olarak görülmediği anlaşılabilecektir⁶⁶. İslam hukukunda ise tartışmalar olmakla beraber çocuk düşürme yasaklanmıştır⁶⁷. Çocuk

⁶⁰ Hüseyin Cahit Oğuzoğlu, *Medeni Hukuk Şahsın Hukuku-Aile Hukuku* (2. Bası, Yeni Desen Matbaası 1963) 224; Burcu Kalkan Oğuztürk, *Türk Medeni Hukuku'nda Biyotetik Sorunlar* (1. Bası, Vedat Yayınevi 2011) 231; Öztürk Aydın, 'Homolog Dölllenme Yoluyla Elde Edilen Tüpteki Embriyonun Yasal Mirasçılığı' (2016) 22 (3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 349, 355.

⁶¹ Erdoğan ve Keskin (n 49) 218.

⁶² Baş (n 19) 29. Hatemi ise bu konuda mevzuatı eleştirmekte ve yaşama hakkının doğacak çocuğa da tanınması gerektiğini düşünmektedir. Bkz. Hatemi (n 50) 11 ve 13.

⁶³ Anthony Nathan Cabot, 'History of Abortion Law' (1980) *Arizona State Law Journal* 73, 73.

⁶⁴ Salih Oktar, *Türk Ceza Kanununda Çocuk Düşürme ve Çocuk Düşürme Suçları (TCK. m. 99-100)* (1. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2016) 55.

⁶⁵ Roma'da üst sınıfta yer alan kadınların çekicilik ve güzelliklerini korumak için sıklıkla kürtaj yaptırdığı ifade edilmektedir. Bkz: Carl Ludwig von Bar, *The Continental Legal History Series Volume XI: A History of Continental Criminal Law* (Thomas S. Bell (tr) Little Brown and Company 1916) 32.

⁶⁶ Halide Gökçe Türkoğlu, *Roma Hukukunda Suç ve Ceza* (2. Bası, Seçkin Hukuk 2017) 65-68. Buna karşın Eski Yunan'da bazı sitelerde ve özellikle Solon yasalarından sonra Atina'da; Roma'da ise İmparatorluk döneminde Septimius Severus'un hükümdarlığında çocuk düşürmek yasaklanmıştır. Bkz. Oktar (n 64) 60-64; Ömer Faruk Harman, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Cilt 8 (1. Bası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993) 363.

⁶⁷ Orhan Çeker, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Cilt 8 (1. Bası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993) 364-365; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-i İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu* Cilt 3 (1. Bası, Ravza Yayınları 2013) 145-156; Durgun Yarsuvat, 'Ceza Hukukunda Gebeliğin Durdurulması Meselesi'(1983) 48 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 451, 452-453.

düşürenler “gurre” adı verilen para cezasıyla cezalandırılmışlardır⁶⁸. Hristiyanlık ve Musevilikte de çocuk düşürme yasaklanmıştır⁶⁹.

Ülkemizde ise tarihsel gelişimi sonraki bölümlerde detaylı olarak açıklanacağı üzere TCK m. 100’de çocuk düşürme suçu düzenlenmiştir. Buna göre 10 haftadan büyük olan çocuğunu kasten düşüren gebe kadına karşı bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükümlenacağı belirtilmiştir.

B. Suçun Mağduruyla İlgili Görüşler

Bu suçtaki mağdurun kim olduğu ise öğretilerde tartışma konusudur. İlerleyen bölümlerde bu tartışmalara yer verilecek ve öğretilerde yer alan karşı fikirler belirtilip eleştirilerde bulunulacaktır.

1. Mağdurun anne olduğu görüşü

Çocuk düşürme suçu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (ETCK) döneminde de düzenlenmiş bir suç tipidir. Ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, yeni ceza kanunundaki düzenleme eski kanundan aynen alınmıştır. ETCK dönemindeki bir Yargıtay kararında, iştirak halinde çocuk düşürme suçunun gerçekleştiği olayda çocuğunu düşüren anne adayı “mağdure” olarak anılmıştır⁷⁰. Ancak bu görüş günümüz öğretisinde kendine yer bulmamaktadır. Öncelikle bu suç özgü bir suçtur ve fail annedir⁷¹. İlk bölümde de değinildiği üzere, faillik sıfatı ve

⁶⁸ Gurre miktarı mezheplere göre farklılık göstermiştir. Hanefilerce beş yüz, Şafiilerce ve Malikilerce altı yüz dirhemdir: Bilmen (n 67) 13 ve 152.

⁶⁹ Hüseyin Ertuğrul, *Çocuk Düşürme, Çocuk Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2016) 32-33; Yarsuvat (n 67) 452; Oktar (n 64) 38-39. Mecusilikte de çocuk düşürmek yasaklanmış ve Vendidâd isimli kutsal metinde konuyla ilgili ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir, bkz. Abdullah Keskin (Editör), *Avesta Zerdüştilerin Kutsal Metinleri*. (Fahriye Adsay ve İbrahim Bingöl (tr) Avesta Basın Yayın, 2012) 122-123.

⁷⁰ Vural Savaş ve Sadık Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanununun Yorumu* (1. Bası, Seçkin Yayınevi 1995) 4727; Yargıtay 8. CD, 292/949 26.02.1985.

⁷¹ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Rifat Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (19. Bası, Seçkin Hukuk 2021) 374-375; Ertuğrul (n 68) 135; Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi* Cilt 3 (1. Bası, Adalet Yayınevi 2021) 3677; Veli Özer Özbek, *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı* Cilt 2 (1. Bası, Seçkin Yayınevi 2008) 595; Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar* (5. Bası, US-A Yayıncılık 2016); Serap Keskin Kiziroğlu, ‘Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları’ (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 165, 184. Ayrıca benzer bir biçimde toplumun ve devletin suçtan zarar gören olduğu da belirtmiştir: Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız ve İlker Tepe, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (12. Bası, Seçkin Yayıncılık 2017) 306; İsmail Ercan, *Ceza Hukuku-Özel Hükümler* (7. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2012) 81.

mağdurluk sıfatı aynı kişide birleşemez. Bundan dolayı bu suçun mağdurunun anne olamayacağı kanaatindeyiz.

2. Mağdurun toplum olduğu görüşü

Bir diğer görüşe göre çocuk düşürme suçunun mağduru toplumdur⁷². Burada geniş anlamda bir mağdurluk kavramı gündeme gelecektir. Buna göre toplumu oluşturan ve yaşam hakkına sahip olan herkes bu suçun mağduru olacaktır⁷³.

Buna karşın çocuk düşürme suçu, TCK'de Özel Hükümlerde İkinci Kısım olan Kişilere Karşı Suçlarda düzenlenmiştir. Topluma karşı suçlar ise Üçüncü Kısımda yer almaktadır. Suçun mağdurunun toplum olduğu görüşü bu bakımdan mevzuatla tutarsızlık içermektedir. Bu tutarsızlığa ilişkin benzer görüşte olan yazarlar bulunmaktadır⁷⁴.

3. Mağdurun devlet olduğu görüşü

Çocuk düşürme suçunun mağdurunun, toplumla birlikte devlet olduğu görüşü de mevcuttur⁷⁵. Ayrıca yukarıda da belirtildiği üzere Hafizoğulları ve Özen'e göre tüm suçların mağduru, ceza koyma erkinin sahibi olan devlettir. Yani bu suçta, dolaylı da olsa devlet mağdur olacaktır. Buna karşın Özgenci'nin belirtilen görüşüne göre, devletin mağdur olarak kabul edilmesi eski bir anlayıştır. Bu görüşe katılmakla birlikte, yasa koyucunun Millete ve Devlete Karşı Suçlar isimli bir kısım düzenlemesi ve çocuk düşürme suçunun bu kısım da yer almamasından dolayı bu suçta mağduru devlet olarak kabul etmek doğru olmayacaktır.

4. Mağdurun cenin olduğu görüşü

Öğretide yer alan son bir görüş ise suçun mağdurunu, anne karnındaki 10. haftasını doldurmuş cenin olarak belirtmektedir⁷⁶. Yukarıda da bahsedildiği üzere çocuk düşürme suçu, kişilere karşı suçlar arasında düzenlenmiştir. Mağdurun cenin olarak kabulü halinde, ceninin bir gerçek kişi olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışması ortaya çıkacaktır⁷⁷.

⁷² Mustafa Artuç, *Kişilere Karşı Suçlar*, (2. Bası, Adalet Yayınevi 2018) 794; Gökcan ve Artuç (n 71) 3677; Özbek (n 71) 595. "Suçun mağduru toplumdur çünkü toplumun gelecek hakkı ihlal edilmektedir": Mustafa Özen, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler* 1. Cilt, (5. Bası, Adalet Yayınevi 2021), 425.

⁷³ Ertuğrul (n 69) 137.

⁷⁴ Baş'a göre suçun, topluma ya da devlete karşı işlenen suçlar arasında yer alması yerinde olacaktır: Baş (n 19) 734.

⁷⁵ "Suçun mağduru devlettir çünkü devletin nüfus planlaması ihlal edilmektedir": Özen (n 72) 425.

⁷⁶ Ali Parlar, *Türk Ceza Kanunu Şerhi* 1. Cilt (2. Bası, Bilge Yayınevi 2015) 1242; Handan Yokuş Sevük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (3. Bası, Adalet Yayınevi 2020) 315; Berrin Akbulut ve Ola Raheem Kareem, 'Türk Ceza Kanunu ve Irak Ceza Kanununda Çocuk Düşürtme ve Düşürtme Suçları' (2018) (37) *Ceza Hukuku Dergisi* 11, 62; Serap Keskin Kızıroğlu, 'Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürtme ve Kısırlaştırma Suçları' (2013) 19 (2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 165, 185; Artuç (n 72) 794; Tezcan, Erdem ve Önok (n 71) 374; Ercan (n 67) 81; Gökcan ve Artuç (n 71) 3677; Kızıroğlu (n 71) 185.

⁷⁷ Oktar, bu suçta TCK ve TMK'nin birbirlerinden ayrıldığı ifade etmiştir. Bkz: Oktar (n 64) 233.

Günümüz mevzuatına göre henüz doğmamış olan cenin, kişi olarak kabul edilemeyecektir⁷⁸. Korunan hukuksal değerın yaşam hakkı olabileceği düşünöldüğünde ise tam ve sağ doğumla dünyaya gelmemiş olan cenin, hak ehliyetine -dolayısıyla yaşam hakkına- sahip olamayacaktır.

Kişilik ve hak ehliyetine ilişkin bozucu şart görüşüne göre bu durum incelendiğinde, kendi içerisinde tutarlı olduğu görölebilir. Buna göre cenin, ana rahmine düştüğü anda kişilik ve hak ehliyeti kazanacaktır. Annenin, 10. haftanın ardından çocuğunu düşürmesinde ise doğum gerçekleşmeden kişilik son bulacaktır. Buna karşın bu görüşe göre kişilik, çocuğun “ana rahmine düştüğü” anda kazanılacaktır. Yani kanun koyucunun 10 haftadan büyük cenini koruması burada bir çelişkiye neden olmaktadır. Ayrıca bu ceza normuna göre eğer ceninin kişiliği ve dolayısıyla yaşam hakkı korunuyorsa TCK m. 87-(2)/e)’de yer alan kasten yaralama sonucunda çocuğun düşmesine sebebiyet verilen neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama hükmü, cenine kişilik ve yaşam hakkı tanınmasıyla çelişecektir. Kişiliğe sahip olan ve yaşam hakkı korunan ceninin düşürölmesi, TCK m. 81-(1)’de düzenlenen kasten öldürme suçuna sebebiyet verecektir⁷⁹. Bu durumda ise ayrıyeten bir çocuk düşürme/düşürtme suçunun bulunmaması gerekmektedir.

Sonuç olarak, çocuk düşürme suçu her ne kadar kişilere karşı suçlarda düzenlense de yasa koyucunun buradaki iradesi, henüz doğmamış olan çocuğa bir kişilik atfetmek değildir. Ayrıca bahsedildiği üzere TMK’de kişilik ve hak ehliyeti konusunda açık düzenlemeler yer almaktadır. Henüz doğmamış olan çocuğa kişilik veya hak ehliyeti verilmemektedir.

Suçtaki mağdura ilişkin yukarıda değinilen çelişkili görüşlerin var olmasının sebebi, Türk Ceza Kanunu’nun tarihsel gelişiminde yer almaktadır. İlerleyen bölümde mevzuatımızda bulunan bu suçun tarihsel gelişim süreci incelenecektir.

C. Suçun Cezalandırılması ile İlgili Türk Mevzuatına Yön Veren Kanunların Seyri

Bu bölümde hukuk tarihimiz bakımından çocuk düşürme suçunun kökenlerine inilecek ve mevzuattaki düzenlemenin kaynakları açıklanmaya çalışılacaktır. Bilindiđi üzere ceza kanunumuz, Kıta Avrupası hukuk sistemi köklerine sahiptir. Bundan dolayı mevzuatta yer alan suçun Eski Türk devletleri ve İslamiyet sonrası Türk Devletlerindeki görünüşü incelenmemiş; mevzuatta yer alan maddenin, Batı hukuku sistemindeki kökenlerine inilmeye çalışılmıştır.

1. Aydınlanmaya kadar olan dönemde çocuk düşürme suçu

Çocuk düşürme suçuna ilişkin, TCK ile bağlantılı olabileceği ileri sürölebilecek olan en eski kanunlardan birisi 1532 tarihli Constitutio Criminalis Carolina (CCC)’dir. Dönem itibariyle

⁷⁸ Erdoğan ve Keskin (n 49) 217.

⁷⁹ Ceninin gerçek kişi olarak kabulü durumunda, çocuk düşürme eyleminde, fiili gerçekleştiren kişinin anne olması halinde, 82-(1) d’de yer alan nitelikli hal gündeme gelecektir.

yürürlükteki hukuku barındıran bu kanun, Alman ortak hukukunun temelini oluşturmuştur⁸⁰. CCC madde 133'te çocuk düşürme suçuna yer verilmiş ve bu suç için ölüm cezası öngörülmüştür⁸¹. CCC'de Kanon Hukukunun (Kilise Hukuku) etkileri bulunmaktadır⁸². Ceza normunun dayandığı temel, ceninin ruha kavuşmasından itibaren bir kişi olarak korunması gerektiğini ifade eden Kanon hukuku anlayışıdır⁸³. CCC'de yer alan bu anlayış, diğer Alman devletlerinin kanunlarını da etkilemiştir⁸⁴.

CCC'nin ardından 1683 tarihli Danimarka Kanunu'nda ve 1734 tarihli İsveç Ceza Kanunu'nda çocuk düşürme suçları ölümle cezalandırılmıştır⁸⁵. Fransa'da da Ortaçağ boyunca süregelen sert cezalandırma anlayışı 1791 tarihli ceza kanununda da kendine yer bulmuştur⁸⁶. Aydınlanma devrinin ardından çocuk düşürme suçunu işleyenlere ölüm cezası verilmesine yönelik anlayış terk edilmiştir⁸⁷.

2. Toskana Ceza Kanunu'nda (1858) çocuk düşürme suçu

İtalya'da Roma hukuku döneminde yukarıda belirtildiği üzere, çocuk düşürme suçu cezalandırılmamaktaydı. İlerleyen dönemlerde ise Kanon hukukuyla bağlantılı olarak bu eylem bir suç tipi olarak kabul edilip cezalandırılmaya başlanmıştır⁸⁸. Buna karşın diğer Kıta Avrupası ülkelerinde olduğu gibi İtalya'da da Aydınlanmanın etkisiyle bu suça verilen ceza hafiflemiştir⁸⁹.

⁸⁰ Albin Eser, tr. Feridun Yenisey 'Son Yüzyıl İçinde Almanya'daki Ceza Düzenlemeleri Geçmişe Bir Bakış ve Gelecekteki Eğilimler' (1989) 15 (Özel Sayı) Yargıtay Dergisi 12, 12; Sulhi Dönmezer, 'Mukayeseli Hukukta Yasalaştırma Eğilimi ve İlkeleri' (1981) 45 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 815, 815. Günümüzde çocuk düşürme suçu, Alman Ceza Kanununda hayata karşı suçlar bölümünde yer almıştır. Madde 218'de çocuk düşürme ve düşürtme suçlarına yer verilmektedir. Korunan hukuki menfaat bir insanın oluşmakta bulunan hayatı olduğu belirtilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Hans-Heinrich Jeschjeck, *Alman Ceza Hukukuna Giriş* (Feridun Yenisey (tr) 2. Bası, Beta Basım Yayım 2007) 83.

⁸¹ Klaus Miebach ve Günther M. Sander, *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch* Band 3 (1. Bası, Verlag C. H. Beck München 2003) 555. Çocuk düşüren kadınların suda boğulmak suretiyle idam edilecekleri belirtilmiştir, madde metni için bkz. Constitutio Criminalis Carolina, < <https://www.e-archiv.li/D42318> > 10.12.2023 tarihinde erişildi.

⁸² Yakup Duranoğlu, 'Türk Ceza Muhakemesi Hukukundaki Soruşturma Evresinin Tarihi Gelişimi', (2022) 8 (1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 167, 176.

⁸³ Oktar (n 64) 69.

⁸⁴ R. Yılmaz Yazıcıoğlu, 'Yeni Doğmuş Çocuğun Düşürülmesi Suçu' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Kamu Hukuku Anabilim Dalı 1992) 20.

⁸⁵ Oktar (n 64) 70-71.

⁸⁶ Yazıcıoğlu (n 84) 24.

⁸⁷ Ertuğrul (n 69) 33.

⁸⁸ Yazıcıoğlu (n 83) 32.

⁸⁹ ibid 32.

Birazdan ele alınacak olan Zanardelli Kanununu⁹⁰ aslen iki temele dayanmaktadır⁹¹. Bunlar; 1819 tarihli Sicilya Ceza Kanunu⁹² ve 1858 tarihli Toskana Ceza Kanunlarıdır. Sicilya Ceza Kanunu'nda yer alan düzenleme, doğum sonrası -vaftiz edilmemiş veya nüfus siciline henüz kaydettirilmemiş- çocuğun öldürülmesi olduğu için çalışmamızın konusunu dışındadır⁹³. Toskana Ceza Kanunu'nda ise anne adayının, henüz doğmamış olan çocuğunu düşürmesine yer verilmiştir. Kanunun 7. kısmı olan kişilere karşı suçlarda, 316. madde ve devamında bu suç tipi düzenlenmiştir⁹⁴. 317. maddenin a) bendine göre doğum sancıları başlamadan önce çocuğunu düşüren anne adayı hakkında, 10 ile 15 yıl arasında hapis cezasına hükmolunacaktır. Bu düzenleme daha hafif bir biçimde Zanardelli Kanunu'nda da kendine yer bulmuştur.

3. Zanardelli Kanunu'nda (1889) çocuk düşürme suçu

Dönemine göre oldukça özgürlükçü bir ceza kanunu olan Zanardelli Kanunu, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nu (ETCK) doğrudan etkilemiştir⁹⁵. Zanardelli Kanunu'ndaki bu düzenleme, Toskana Ceza Kanunu'na dayanmaktadır⁹⁶. Çocuk düşürme suçu, Toskana Ceza Kanununda olduğu gibi, kişilere karşı suçlar başlığı altında düzenlenmiştir⁹⁷. Madde 381'e göre "Nevi ne olursa olsun vasıta kullanarak veya başkası tarafından kullanılmasına razı olarak çocuk düşüren kadın, bir seneden dört seneye kadar hapisle cezalandırılır"⁹⁸. Bu düzenleme, ETCK'de doğrudan yer almaktadır.

4. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (1926) çocuk düşürme suçu

ETCK'de çocuk düşürme suçuna dokuzuncu bap olan, şahıslara karşı cürümlerde yer verilmiştir. Dördüncü fasıl madde 469'da yer alan düzenlemeye göre "Gebelik süresi on

⁹⁰ Kanun, adını meclise sunulduğu tarihte adalet bakanı olan Giuseppe Zanardelli'den almıştır. Bkz: Emin Artuk, 'Atatürk ve 1926 Tarihli Türk Ceza Kanununun Hazırlanması' (1988) 3 (3) Hukuk Araştırmaları 73, 80 dipnot 20.

⁹¹ Yazıcıoğlu (n 84) 36.

⁹² 1819 tarihli Sicilya Ceza Kanunu büyük ölçüde Beccaria'nın görüşlerinden etkilenmiştir. Kanunda, çağdaşlarına karşın medeni haklardan yoksun bırakma cezası yer almamaktadır. Kanunlaştırma hareketine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Emilia Iñesta-Pastor, 'The Influence Exerted by the 1819 Criminal Code of the Two Sicilies upon Nineteenth-Century Spanish Criminal Law Codification and Its Projection in Latin America' in Aniceto Masferrer (eds), *The Western Codification of Criminal Law* (Springer International Publishing 2018) 251-257.

⁹³ Yazıcıoğlu (n 84) 34.

⁹⁴ İlgili suç tipi; cinayet, bebek katli ve kürtaj adı altında bir alt bölümde yer almıştır. Bkz: Codice Penale Toscano <https://www.giustizia.it/resources/cms/documents/Codice_Penale_Toscano_1853_ridotto.pdf> 10.12.2023 tarihinde erişildi.

⁹⁵ Stephen Skinner, 'Tainted law? The Italian Penal Code, Fascism and democracy' (2011) 7 (4) International Journal of Law in Context 423, 426.

⁹⁶ Luigi Majno, *Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları* Cilt 3 (Yargıtay Yayınları 1980) 299.

⁹⁷ Codice Penale Per Il Regno D'Italia < <http://www.antropologiagiuridica.it/cp1889.pdf>> 10.12.2023 tarihinde erişildi.

⁹⁸ Majno (n 96) 298.

haftadan fazla olan çocuğunu isteyerek düşüren kadına bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.”⁹⁹. Dönemin hukukçuları bu suçta faili anne olarak kabul etmişlerdir¹⁰⁰.

İkinci fıkrada ise “Yukarıdaki fıkrada yazılı cürme iştirak halleri dışında gebe bir kadını, çocuk düşürmeğe yarayacak vasıta tedarik etmek suretile çocuğu düşürmeğe tahrik eden kimse altı aydan iki seneye kadar hapis cezasile cezalandırılır.”¹⁰¹ denilmek suretiyle çocuk düşürmeye yarayacak vasıta tedarik edenler, çocuk düşürmeyi tahrik edenler olarak kabul edilmiştir¹⁰². Dönemin hukukçularının bir kısmı, ikinci fıkrada yer alan bu düzenlemeye gerek olmadığını ve iştirak hükümleri çerçevesince cezalandırılmanın gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır¹⁰³. Bu görüş yeni TCK’de madde gerekçesinde yer almış ve bu doğrultuda bir yasama faaliyeti gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yeni ceza kanununun yapılış sürecinde, görüşme tutanaklarında, günümüz ceza kanununda yer alan çocuk düşürme suçunun, herhangi bir tartışma veya yapısal bir değişiklik yapılmaksızın¹⁰⁴ ETCK’den doğrudan alındığı gözlemlenmektedir¹⁰⁵.

Çocuk düşürme suçunun madde gerekçesi “Maddede gebeliğin on haftayı aşmış bulunmasına karşın, çocuğunu kasten düşüren kadına verilecek ceza gösterilmektedir. Bu durumda bulunan kadına çocuk düşürmesini sağlayacak veya bu hususa yarayacak vasıta tedarik eden veya çocuğunu düşürmesi hususunda onu teşvik veya tahrik eden kimsenin suça iştirakten dolayı cezalandırılacağı açıktır.”¹⁰⁶ olarak belirtilmiştir. Gerekçe, diğer ceza normlarına göre daha az detay içermektedir. Madde gerekçesindeki ikinci cümlede ise, geçmişte ETCK’de yer verilmiş olan çocuk düşürme suçunun 2. fıkrasındaki düzenleme için iştirak hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

⁹⁹ Cemal Köseoğlu, *Haşiyeli Türk Ceza Kanunu ve Özel Bölüm* (9. Bası, İsmail Akgün Matbaası 1968) 590

¹⁰⁰ Faruk Erem, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler* Cilt 2 (Ajans Türk Matbaacılık Sanayii 1968) 330; Abdullah Pulat Gözübüyük, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması* Cilt 4 (Sevinç Matbaası 1961); İsmail Malkoç ve Mahmut Güler, *(Uygulamada) Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler* Cilt 4 (1. Bası, Adil Yayınevi 1999) 3968;

¹⁰¹ Köseoğlu (n 99) 590.

¹⁰² Zanardelli Ceza Kanunu’nda madde 382’de çocuk düşürme suçuna iştirak edenlere ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. İtalyan Yüksek Mahkemesi de yardımın derecesinin hafifliğine veya ağırlığına bakılmaksızın iştirak hükümlerinin uygulanacağına işaret etmiştir. Bkz: Majno (n 96) 301.

¹⁰³ Vural Savaş ve Sadık Mollamahmutoğlu, *Türk Ceza Kanunu Yorumu* (1. Bası, Seçkin Yayınevi 1995) 4762.

¹⁰⁴ ETCK’de yer alan ceza normunda 1 yıldan 4 yıla kadar hapis cezası öngörülmekteydi. Günümüzde ise bir yıl hapis veya adli para cezası öngörülmektedir. Bu bakımdan, günümüz mevzuatında çocuk düşürme suçunun cezası eski kanuna göre daha azdır.

¹⁰⁵ Niyazi Güney, Kenan Özdemir ve Yusuf Solmaz Balo, *Gerekçe ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu* (1. Bası, Adil Yayınevi 2004) 330-331. Toroslu, 1987 yılındaki Ceza Yasası Öntasarısı Panelinde, yeni ceza kanununda çocuk düşürme suçunun bulunmaması gerektiğini, suçun mağdursuz suç niteliğinde olduğunu belirtmiştir: TBB, Ceza Yasası Öntasarısı Paneli, (1987) 46 < <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cyo-1987-261.pdf> > 10.12.2023 tarihinde erişildi.

¹⁰⁶ M. Emin Artuk, Ahmet Gökcen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Gerekçeli Ceza Kanunları* (19. Bası, Adalet Yayınevi 2018) 132.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç olarak, mevzuatımızda yer alan suçun kökenleri neredeyse birebir olarak yüz elli yıl önceki; hukuksal gelenek olarak ise beş yüz yıl önceki ceza kanunlarına dayanmaktadır. Burada günümüz hukuku bakımından tartışılan en önemli olgulardan birisi yaşam hakkıdır. Yaşam hakkı temel insan hakları arasında yer almaktadır¹⁰⁷. Günümüzde yaşam hakkı kavramına, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer verilmektedir. AİHS madde 2'de herkesin yaşam hakkının yasayla korunacağı belirtilmiştir¹⁰⁸. Anayasa madde 17'de de yaşam hakkından bahsedilmiş ve herkesin bu hakka sahip olduğu ifade edilmiştir. Yaşam hakkı olağanüstü hallerde dahi dokunulamayacak olan çekirdek haklar arasında yer almaktadır¹⁰⁹. Buna karşın kişilik, günümüz Türk hukukunda, doğumdan ölüme kadar hukuken korunan değerler bütünüdür¹¹⁰. Bundan dolayı henüz doğmamış olan çocuk kişi olarak kabul edilemeyecektir¹¹¹. Medeni hukukumuzda yer alan bu normun temelini ise Roma hukuku oluşturmaktadır. Tüm Kıta Avrupası kanunları gibi İsviçre Medeni Kanunu da Roma hukuku öğretilerini içermektedir¹¹². Türk medeni hukukunun -dolayısıyla kişiler hukukunun da temelleri Roma hukukundan gelmektedir¹¹³.

Roma hukukunda hak ehliyeti, insan biçiminde doğumla başlamıştır¹¹⁴. Cenin, annenin vücudunun bir parçası sayılıp hak ehliyetine konu edilmemiştir¹¹⁵. Günümüzdekine benzer bir biçimde Klasik Dönemden sonra miras hukuku bakımından hak ehliyeti geçmişe yürütülmüştür¹¹⁶. Cenin, canlı doğması şartıyla hukuk süjesi olarak kabul edilmiştir¹¹⁷. Murisin ölümünün ardından doğacak olan çocuk, miras hesaplarına katılmıştır¹¹⁸. Roma ceza hukukunda da uzunca bir süre çocuk düşürme bir suç sayılmamıştır. Buna karşın yukarıda

¹⁰⁷ Ramazan Cengiz Derdiman, *Anayasa Hukuku (Temel Bilgiler)* (1. Bası, Alfa Akademi Basım Yayım Dağıtım 2014) 119.

¹⁰⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, X / Birleşik Krallık (Paton Davası), H / Norveç ve Boso / İtalya kararlarında kürtajın 2. Maddeyi ihlal etmediğine karar verdiği görülmektedir. Mahkemenin Open Door ve Dublin Well Women / İrlanda ve A, B, C / İrlanda kararlarında ceninin yaşam hakkı konusunda değerlendirme yapmaktan kaçındığı belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. David Harris, Michael O'Boyle, Ed Bates ve Carla Buckley, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku* (Mehveş Bingöllü Kılıcı ve Ulaş Karan (tr), 1, Avrupa Konseyi 2013) 56; Aydın Furkan Kaynak, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2-7. Maddelerinde Düzenlenen Hak ve Özgürlükler' in Tuğba Bayraktar ve Ufuk Ramazan Çakmak (ed), *İnsan Hakları Hukuku* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2022) 272.

¹⁰⁹ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukuna Giriş* (26. Bası, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2017) 226-227; Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (17. Bası, Yetkin Yayınları 2017) 125.

¹¹⁰ Helvacı (n 48) 24.

¹¹¹ Erdoğan ve Keskin (n 49) 217.

¹¹² Serozan (n 48) 72.

¹¹³ ibid 72.

¹¹⁴ Özlem Söğütlü, *Roma Özel Hukuku Ders Kitabı* (2. Bası, Seçkin Hukuk 2021) 200.

¹¹⁵ Serpil Gümüşdere, 'Roma Hukukunda Hak Ehliyeti ve Kölelik' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1985) 7.

¹¹⁶ Paul Koschaker ve Kudret Ayiter, *Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları* (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları 1993) 73.

¹¹⁷ Koschaker ve Ayiter (n 116) 74; Gümüşdere (n 115) 7.

¹¹⁸ Söğütlü (n 114) 201.

da ifade ettiğimiz üzere Kanon hukukunda kişilik, ana rahmine düşmeyle başlamış ve yaşam hakkı bu andan itibaren korunmuştur. Bahsedildiği üzere Türk Ceza Kanunu'nda yer alan suçun temelleri, Kanon hukuku etkisi altında oluşturulmuş kanunlara dayanmaktadır. Buna karşın günümüzde, kişiler hukuku Roma hukuku etkisi altındadır. Bu durum ise güncel kanunlar arasında bir çatışmaya sebebiyet vermektedir. Günümüz ceza kanununun başlıklarına baktığımızda Kanon hukuku etkisindeki ceza kanunlarında olduğu gibi, çocuk düşürme suçunun kişilere karşı suçlarda düzenlendiğini görmekteyiz. Buna karşın bahsedildiği üzere bu suç tipi bakımından mağdur sıfatı yönünden büyük problemler ortaya çıkmaktadır. İlgili suçun kişilere karşı suçlar başlığı altında yer alması, kanunların bütünlüğü açısından uygun değildir.

Kanaatimizce sorunsalın çözümü için üç ayrı görüş belirtmek mümkündür. Kanun koyucu, ilerleyen dönemlerdeki yasama faaliyetlerinde çocuk düşürme suçuna, topluma karşı suçlar arasında yer verebilir. Bunun yanı sıra bir suç tipi olmaktan çıkartma yoluna da gidebilir. Çatışmanın çözümünü yalnızca TCK'de aramak da yeterli değildir. TMK'de kişilik ve hak ehliyetini düzenleyen maddelere eklemeler yapılarak cenine belirli şartlar altında kişilik ve hak ehliyeti tanınabilir. Bu sayede suç tipinin TCK'deki yeri de uygun olacaktır. Her üç ihtimale göre de kanun koyucunun, bu suç tipi için gerekli düzenlemeler yapması gerekmektedir. Bu düzenlemeler ise hukukçuların görüşleri ve toplumsal uzlaşıyla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbulut B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (8. Bası, Adalet Yayınevi 2021)
- Akbulut B, *Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2010)
- Akbulut B. ve Kareem O. R, 'Türk Ceza Kanunu ve Irak Ceza Kanununda Çocuk Düşürtme ve Düşürme Suçları' (2018) (37) *Ceza Hukuku Dergisi* 11-85.
- Antalya OG, *Gerekçeli ve Açıklamalı 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu* (3.Bası, Legal Yayıncılık 2015)
- Artuç M, *Kişilere Karşı Suçlar*, (2. Bası, Adalet Yayınevi 2018)
- Artuk E, 'Atatürk ve 1926 Tarihli Türk Ceza Kanununun Hazırlanması' (1988) 3 (3) *Hukuk Araştırmaları* 73-81.
- Artuk ME, Gökçen A ve Yenidünya AC, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (10. Bası, Turhan Kitapevi Yayınları 2010)
- Artuk ME, Gökçen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Bası, Adalet Yayınevi 2018)
- Artuk ME, Gökçen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Gerekçeli Ceza Kanunları* (19. Bası, Adalet Yayınevi 2018)
- Aydın Ö, 'Homolog Dölllenme Yoluyla Elde Edilen Tüpteki Embriyonun Yasal Mirasçılığı' (2016) 22 (3) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 349-374.
- Bar CLV, *The Continental Legal History Series Volume XI: A History of Continental Criminal Law* (çeviri: Thomas S. Bell) (Little Brown and Company 1916)
- Baş E, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur* (1. Bası, Seçkin Hukuk 2021)
- Bilmen ÖN, *Hukuk-i İslamiyye ve İstilahat-ı Fıkhiyye Kamusu* 3. Cilt (1. Bası, Ravza Yayınları 2013)
- Cabot AN, 'History of Abortion Law' (1980) *Arizona State Law Journal* 73-127.
- Codice Penale Per Il Regno D'italia < <http://www.antropologiagiuridica.it/cp1889.pdf>> 10.12.2023 tarihinde erişildi.
- Codice Penale Toscano < https://www.giustizia.it/resources/cms/documents/Codice_Penale_Toscano_1853_ridotto.pdf> 10.12.2023 tarihinde erişildi.

- Constitutio Criminalis Carolina, < <https://www.e-archiv.li/D42318> > 10.12.2023 tarihinde erişildi.
- Çallı HH, 'Türkiye'de Kentsel Mekânda Mağdursuz Suç Örneği Olarak "Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kullanma"' (2012) 16 (1) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 37-56.
- Çeker O, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8. Cilt (1. Bası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993)
- Derdiman RC, *Anayasa Hukuku (Temel Bilgiler)* (1. Bası, Alfa Akademi Basım Yayım Dağıtım 2014)
- Dural M ve Öğüz T, *Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku* (18. Bası, Filiz Kitapevi 2017)
- Duranoğlu Y, 'Türk Ceza Muhakemesi Hukukundaki Soruşturma Evresinin Tarihi Gelişimi', (2022) 8 (1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 167-190.
- Dülger MV, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (1. Bası, Hukuk Akademisi Eğitim ve Yayıncılık 2021)
- Ercan İ, *Ceza Hukuku-Özel Hükümler* (7. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2012)
- Erdoğan İ ve Keskin AD, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (2. Bası, Gazi Kitapevi 2019)
- Erem F, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt 2* (Ajans Türk Matbaacılık Sanayii 1968)
- Eser A, tr. Yenisey F 'Son Yüzyıl İçinde Almanya'daki Ceza Düzenlemeleri Geçmişe Bir Bakış ve Gelecekteki Eğilimler' (1989) 15 (Özel Sayı) Yargıtay Dergisi 12-36.
- Evik VS, 'Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu, (2016) 65 (4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1725-1747.
- Gökcan HT ve Artuç M, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi* 3. Cilt (1. Bası, Adalet Yayınevi 2021)
- Gökcan HT ve Artuç M, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi* 4. Cilt (1. Bası, Adalet Yayınevi 2021)
- Gözler K, *Anayasa Hukukuna Giriş* (26. Bası, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2017)
- Gözübüyük AP, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması* Cilt 4 (Sevinç Matbaası 1961)
- Gümüşdere S, Roma Hukukunda Hak Ehliyeti ve Kölelik (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1985)
- Güney N, Özdemir K, Balo YS, *Gereğe ve Tutanaklarla Karşılaştırmalı Yeni Türk Ceza Kanunu* (1. Bası, Adil Yayınevi 2004)

- Hafizoğulları Z ve Özen M, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (9. Bası, US-A Yayıncılık 2016)
- Hafizoğulları Z ve Özen M, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar* (5. Bası, US-A Yayıncılık 2016)
- Hafizoğulları Z, 'Devletin Birliğini ve Ülke Bütünlüğünü Bozmak Suçu', Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan Cilt I (Ankara Üniversitesi Yayınları 2015) 557-568.
- Hakeri H, *Ceza Hukuku* (22. Bası, Adalet Yayınevi 2019)
- Harman ÖF, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 8. Cilt (1. Bası, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993)
- Harris D, O'Boyle M, Bates E. ve Buckley C, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku* (Mehveş Bingöllü Kılıcı ve Ulaş Karan (tr), 1, Avrupa Konseyi 2013)
- Hatemi H, *Kişiler Hukuku* (7. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2018)
- Helvacı S, *Gerçek Kişiler* (7. Bası, Legal Yayıncılık 2016)
- Kangal ZT, *Kabahatler Hukuku* (3. Bası, Adalet Yayınevi 2022)
- Katoğlu T, 'Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları' (2012) 61 (2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 657-694.
- Kaynak AF, 'Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2-7. Maddelerinde Düzenlenen Hak ve Özgürlükler' in Tuğba Bayraktar ve Ufuk Ramazan Çakmak (ed), *İnsan Hakları Hukuku* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2022)
- Keskin A. (Editör), *Avesta Zerdüştilerin Kutsal Metinleri*. (Fahriye Adsay ve İbrahim Bingöl (tr) Avesta Basın Yayın, 2012)
- Keskin Kiziroğlu S, 'Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları' (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 165-190.
- Kiziroğlu SK, 'Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları' (2013) 19 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 165-190.
- Koca M ve Üzülmöz İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (15. Bası, Seçkin Hukuk 2022)
- Koca M ve Üzülmöz İ, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (7. Bası, Adalet Yayınevi 2020)
- Koschaker P ve Ayiter K, *Modern Özel Hukuka Giriş Olarak Roma Özel Hukukunun Ana Hatları* (Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları 1993)
- Köprülü B, *Medeni Hukuk Genel Prensipler Kişinin Hukuku* (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler) (2. Bası, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları 1984)

- Köseoğlu C, *Haşiyeli Türk Ceza Kanunu ve Özel Bölüm* (9. Bası, İsmail Akgün Matbaası 1968)
- Mahmutoğlu FS, 'Suç Kabahat Ayrımı- İdari Ceza Hukuku'nun Temelleri', *İdari Ceza Hukuku Sempozyumu* (1. Bası, Seçkin Yayıncılık 2009)
- Majno L, *Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları Cilt 3* (Yargıtay Yayınları 1980)
- Malkoç İ ve Güler M, *(Uygulamada) Türk Ceza Kanunu Özel Hükümler Cilt 4* (1. Bası, Adil Yayınevi 1999)
- Miebach K. ve Sander GM, *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch Band 3* (1. Bası, Verlag C. H. Beck München 2003)
- Oğuzman K, Seliçi Ö ve Özdemir SO, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (19. b Filiz Kitapevi 2020)
- Oğuzoğlu HC, *Medeni Hukuk Şahsın Hukuku-Aile Hukuku* (2. Bası, Yeni Desen Matbaası 1963)
- Oğuztürk BK, *Türk Medeni Hukuku'nda Biyoetik Sorunlar* (1. Bası, Vedat Yayınevi 2011)
- Oktar S, *Türk Ceza Kanununda Çocuk Düşürtme ve Çocuk Düşürme Suçları (TCK. m. 99-100)* (1. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2016)
- Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (12. Bası, Seçkin Hukuk 2021)
- Özbek VÖ, Doğan K, Bacaksız P ve Tepe İ, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (12. Bası, Seçkin Yayıncılık 2017)
- Özbek VÖ, *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı Cilt 2* (1. Bası, Seçkin Yayınevi 2008)
- Özbudun E, *Türk Anayasa Hukuku* (17. Bası, Yetkin Yayınları 2017)
- Özek Ç, 'Suç Mağdurunun Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar' (1984) 50 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 13-67.
- Özen M, *İdari Ceza Hukuku* (1. Bası, Adalet Yayınevi 2013)
- Özen M, *Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler 1. Cilt*, (5. Bası, Adalet Yayınevi 2021)
- Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (18. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2022)
- Öztürk GB, 'Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Mağdur Hakları' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı 2021)
- Parlar A, *Türk Ceza Kanunu Şerhi 1. Cilt* (2. Bası, Bilge Yayınevi 2015)

- Pastor EI, 'The Influence Exerted by the 1819 Criminal Code of the Two Sicilies upon Nineteenth-Century Spanish Criminal Law Codification and Its Projection in Latin America' in Masferrer A (eds), *The Western Codification of Criminal Law* (Springer International Publishing 2018)
- Savaş V, Mollamahmutoğlu S, *Türk Ceza Kanununun Yorumu* (1. Bası, Seçkin Yayınevi 1995)
- Saymen FH, *Türk Medeni Hukuku II. Cilt Şahsın Hukuku* (2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1948)
- Serozan R, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (6. Bası, Vedat Kitapçılık 2015)
- Skinner S, 'Tainted law? The Italian Penal Code, Fascism and democracy' (2011) 7 (4) *International Journal of Law in Context* 423-446.
- Soyaslan D, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (11. Bası, Yetkin Yayınları 2016)
- Soyaslan D, *Genel Hükümler* (3. Bası, Yetkin Yayınları 2005)
- Söğütlü Ö, *Roma Özel Hukuku Ders Kitabı* (2. Bası, Seçkin Hukuk 2021)
- TBB, Ceza Yasası Öntasarısı Paneli, (1987) 46 <<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cyo-1987-261.pdf>> 10.12.2023 tarihinde erişildi.
- TDK, 'Güncel Türkçe Sözlük' <<https://sozluk.gov.tr/>> 10.12.2023 tarihinde erişildi.
- Tekinay SS, *Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek Kişiler Hukuku* (6. Bası, Filiz Kitapevi 1992)
- Tezcan D, Erdem MR ve Önok RM, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (19. Bası, Seçkin Hukuk 2021)
- Toroslu N, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (8. Bası, Savaş Yayınları 2005)
- Turanlı AM, 'Ceza Hukukunda Mağdur ve Mağdurun Korunması' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı 2012)
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 'Mağdur Hakları İnceleme Raporu', (24. Dönem 4. Yasama Yılı, 2014) <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/26102020134648magdur_haklari_incelemeraporu.pdf> 20.12.2023 tarihinde erişildi.
- Türkoğlu HG, *Roma Hukukunda Suç ve Ceza* (2. Bası, Seçkin Hukuk 2017)
- Yarsuvat D, 'Ceza Hukukunda Gebeliğin Durdurulması Meselesi'(1983) 48 (1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 451-471.

Yazıcıoğlu RY, 'Yeni Doğmuş Çocuğun Düşürölmesi Suçu' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Kamu Hukuku Anabilim Dalı 1992)

Yılmaz Z, 'Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik' (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı 2018)

Yokuş Sevük H, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (3. Bası, Adalet Yayınevi 2020)

Zapata TT, *Medeni Hukuk* (26. Bası, Savaş Yayınevi 2020)

Zevkliler A, Havutçu A, Gürpınar D, *Medeni Hukuk (Temel Bilgiler)* (6. Bası, Turhan Kitapevi 2008)